

שיטת הרמב"ם והגר"א בענין קיומם של כשפים

הרמב"ם (פיהמ"ש עבודה זרה ד/ז)

ממה שראוי שתדעו, שהפלוסופים השלמים אינם מאמינים בטליסמאות, אלא צוחקים מהם ומאלה החושבים שיש להן השפעה. וביאור זה יאריך, ואמנם אמרתי זאת ליודעי שרוב בני האדם ואולי כולם מרומים בהם תרמית גדולה מאד, ובהרבה דברים מסוגם, ויחשבו דברים אמיתיים, ואינם כך. עד שהטובים החסידים מאנשי תורתנו חושבים שהם דברים אמיתיים אלא שהם אסורים בגלל התורה בלבד, ולא ידעו שהם דברים בטלים כוזבים שהזהירה מהם התורה כמו שהזהירה מהשקר. והם דברים שזכו לפרסום רב אצל האומות, ושורש זה, הצאבה, והם העמים אשר יצא אברהם אבינו מכללם וחלק על דעותיהם הנפסדות במה שאמר ה' בליבו מן החכמה, והיו מגדלים את הכוכבים ומייחסים להם פעולות שאינן להם, והם אשר יסדו את גזירת הכוכבים והכישוף והלחשים והורדת הרוחניות ושיחות הכוכבים והשדים והקסם והניחוש לכל ריבוי מיניהם, ודרישת המתים, והרבה מאלה הענינים אשר שלפה התורה האמיתית חרבה עליהם וכתרה אותם, והם שורש עבודה זרה וענפה.

הגר"א (ביאור הגר"א לשו"ע יו"ד סימן קע"ט)

[יג] ואע"פ כו'. הרמב"ם וכ"כ בפי' המשנה לפ"ד דעבודת כוכבים אבל כל הבאים אחריו חלקו עליו שהרי הרבה לחשים נאמרו בגמרא והוא נמשך אחר הפלוסופיא ולכן כ' שכשפים ושמות ולחשים ושדים וקמיעות הכל הוא שקר אבל כבר הכו אותו על קדקדו שהרי מצינו הרבה מעשיות בגמ' ע"פ שמות וכשפים אמרה איהי מלתא ואסרתה לארבע אמרו כו' (שבת פ"א ב' חולין ק"ה ב') ובספ"ד מיתות ובירושלמי שם עובדא דר"א ור"י בן בתירה וכן ר"ח ור"א דאיברו עיגלא תילתא ור' יהושע דאמר שם ואוקמיה בין שמיא לארעא (בכורות ח' ב') וכן אבישי בן צרויה (סנהדרין צ"ה א') והרבה כיוצא ואמרו (בספ"ד מיתות חולין ז' ב') למה נקרא שמן כשפים כו'. והתורה העידה ויהיו תננים וע' זוהר שם וכן קמיעין בהרבה מקומות ולחשים רבו מלספר. והפלוסופיא הטתו ברוב לקחה לפרש הגמרא הכל בדרך הלציי ולעקור אותם מפשטן וח"ו איני מאמין בהם ולא מהם ולא מהמונם אלא כל הדברים הם כפשטן אלא שיש בהם פנימיות לא פנימיות של בעלי הפלוסופיא שהם חזוניות אלא של בעלי האמת:

ר' שמואל יוסף פין (קריה נאמנה, עמ' 160)

שמעתי מפי הרב הגאון מוהר"ר מנשה איליער זל"ה שמה שכתב הגר"א בהלכות כישוף (שו"ע יו"ד סימן קע"ט ס"ק י"ג) על הרמב"ם ז"ל שנמשך אחרי הפלוסופיא הארורה וכו' – אבל כבר הכו אותו על קדקדו וכו' וכו' וכמו כן מש"כ בהלכות כבוד רבו (שו"ע יו"ד סי' רמ"ו ס"ק י"ח) על דברי הרמ"א, "אבל לא ראו את הפרדס לא הוא ולא הרמב"ם וכו' עיווי"ש, שאינם דברי הגר"א, ומעולם לא יצא מעטו ומפיו הקדוש דברים כאלה, ואיש אחר הציג כל זה בביאור הגר"א בשעת ההדפסה, והוא היה מכיר את האיש ואת שיחו – והדברים האלו יפוצו אור נוגה על יקרת רוחו וחין ערכו של הגר"א עד להפליא, וכי רק האמת היה נר לרגליו ואור לנתיבותיו – והנני ידידו ואוהבו מכבדו ומוקירו כערכו הרב צבי הירש קאצינעלינבויגען –

עליות אליהו, עמ' מ"ג

אמר המו"ל. ראיתי להעתיק בכאן המכתב שכתב הרב ר"ש לוריא נ"י. [אשר הוציא לאור הדפוס מספרי הגר"א זצ"ל. ובכל כ"י קדשו נאמן הוא], אל הרב המחבר ז"ל המכתב אות באות.

בע"ה יום ה' תענית אסתר תרכ"ח ווילנא

כבוד ידיד ה' ועמו, הרב הגאון המובהק החכם הכולל, כליל המדעים, נודע לשם ולתהלה ברחבי תבל, ושמנו נודע בשערים המצויינים בהלכה, כש"ת מוה' יהושע העשיל לעווין נ"י, וכל אשר יפנה ישכיל ויצליח סלה.

כאשר חנן ה' את כבוד כתר"ה, להפיץ לאור החיבור הנפלא עליות אליהו, ולא אפון כי עוד יד כתר"ר נטויה להוסיף עוד בעזר ה' כהנה וכהנה, ממעלות תהלות הגאון החסיד זללה"ה וחיבוריו הקדושים ז"ל, ע"כ מצאתי חובה לנפשי לעורר את כבוד כתר"ר ש"י, להודיע בשער בת רבים, בחיבוריו הבאים אי"ה, כי מ"ש בביאורי הגר"א (יו"ד סי' קעט ס"ק יג), מ"ש הגאון ז"ל על הרמב"ם ז"ל, בענין כשוף ושדים וכו', וכבר הכו אותו על קדקדו כו', הן הן הדברים שזכינו לראות בגוף כ"י של הגר"א ז"ל, [והם נמצאים באוצר כל כלי חמדה מגוף כ"י, שת"י הרב הגביר החריף המפורסם מוהר"ש צוקערמאן ממאהליב. והרב הגאון המפורסם מוהר"ש זלמן ריבלין ז"ל, בהיותו זה כשנתים בבית הרה"ג, להתענג וליהנות מזיו אור נועם כ"י של הגר"א ז"ל, העיר את הרה"ג לחפוש אחר דבריו הנ"ל, מגוף כ"י. ומצאנו וראינו כי הוא כתוב שמה אות באות, כמו שהוא נדפס בבאה"ג לפנינו]. ע"כ מ"ש [הרצ"ה ק"ב בספר קריה נאמנה (141)] לדבר תועה על מסדרי הדברים מכ"י של הגר"א ז"ל, כי מפיחם ולא מפי כתבי הגר"א ז"ל יצאו הדברים האלו, אינה קריאה נאמנה, ושקר ענה. גם כמדומה לי שגם מה שהובא שם, אבל לא ראו את הפרדס כו' מובא בכ"י, ומחשש הספק אע"פ עוד הפעם, ואודיעו אי"ה בהקדם. [בעיני ראיתי עתה בכ"י, ואין בזה שום ספק כלל. שמואל לוריא החתום למטה] וה' ישלים חפצו וימלא לטובה מאוויי לבבו, כנפש תדרשנו לטובה, משתחוה מול כתר"ה, ומודיעו נאמני לכבוד רבינו הגר"א זללה"ה ז"י, ידידו הנאמן שמואל לוריא].